

UDK 821.163.6'255.4 Cankar I.
Tom Priestly
Univerza v Alberti

O PREVODIH *HLAPCA JERNEJA IN NJEGOVE PRAVICE*: VERSKIE PRVINE V ANGLEŠKIH IN RUSKIH RAZLIČICAH¹

Razprava obravnava dva obstoječa angleška prevoda Cankarjeve povesti *Hlapec Jernej in njegova pravica* (Adamič, Jeras-Guinot & Grant) in tri ruske prevode (Šeremetjev, Ohrimenko, Urban), in sicer z ozirom na to, kako je v njih zajeto bistveno nasprotje v povesti med »božjim« in »posvetnim«. Najprej je obravnavana Ohrimenkova različica: le-ta ni prevod Cankarjevega izvornika, ampak Adamičevega prevoda; izpusti skoraj vse verske prvine iz izvornika, a je v tem nedosledna. Za analizo so verske prvine iz izvornika razvrščene v pet kategorij in analiziranih je vseh pet besedil. Med obravnavanimi prevodi se pokažejo občutne razlike. Avtor poda tudi pregled dveh prejšnjih ocen Adamičeve »priredb« povesti. Meni, da razlike med ruskimi različicami ustrezajo stopnji sovjetske protiverske propagande v času njihove objave.

This article discusses two extant English translations of Ivan Cankar's *Hlapec Jernej in njegova pravica* (by Adamič and by Jeras-Guinot & Grant) and three Russian translations (by Šeremet'ev, by Ohrimenko, and by Urban), with reference to their treatment of the crucial contrast in the story between »the divine« and »the earthly«. First, Ohrimenko's version is considered: it is not a translation of Cankar's original, but of Adamič's translation; it omits nearly all the religious elements in the original, but is inconsistent in this respect. The religious elements of the original are grouped in five categories for analysis, and the five texts are analyzed; far-reaching differences among the five translations are demonstrated. The two previous assessments of Adamič's »adaptation« of this story are reviewed. It is suggested that the differences among the Russian versions correspond to the degree of anti-religious Soviet propaganda current at the times of their publication.

Ključne besede: Cankar, Ivan, prevod, slovenska književnost

Key words: Cankar, Ivan, translation, Slovene literature

1. Uvod

Cankarjeva povest *Hlapec Jernej in njegova pravica* (dalje *HJNP*) je bila prevedena na najmanj v 15 jezikov. Moja analiza njenih prevodov v angleščino in ruščino je prinesla več zanimivih spoznanj. Na tem mestu bom obravnaval način, na katerega dva angleška prevoda (Adamič; Jeras & Grant; za letnici objave gl. tabelo 1) in trije ruski (Šeremetjev, Ohrimenko in Urban)² tretirajo osrednjo, versko temo povesti, tj. nasprotja med božjimi zapovedmi in posvetnimi zakoni, med moralnimi in zakonskimi pravicami, med božjimi služabniki in človekovimi služabniki – kar imenujem nasprotje božje : posvetno.

¹ Prvotno je bila v objavo predložena okrajšana verzija besedila. Avtor se zahvaljuje za pomoč Niki Kocijančič, Jerneji Petrič in Mihailu Dmitrijevu.

² Drugi prevod, ki se navaja v *Ivan Cankar v prevodih*, *Zbornik društva književnih prevajalcev Slovenije* (Murska Sobotica: Pomurska založba, 1977, str. 138), in sicer Anon., *Batrak Bortolo* (Moskva-Leningrad: Zemlja i fabrika, 1929), mi ni bil na voljo.

1926:	Adamič	v angleščino
1927:	Šeremetjev	v ruščino
1929:	Ohrimenko	v ruščino
	anonimni prevajalec	v ruščino
1930:	Jeras-Guinot & Grant	v angleščino
1958:	Urban	v ruščino

Tabela 1: Kronološko zaporedje prevodov, obravnavanih v razpravi

Najprej pa pripominjam, da je eden od prevodov – Ohrimenkov – drugotni, in sicer glede na to, da je nastal na osnovi obstoječega prevoda (ali njegove priredbe) *Yerney's Justice* izpod peresa Louisa Adamiča, ne pa neposredno na osnovi slovenskega izvirnika. To je potrebno pripomniti, saj je v Ohrimenkovem prevodu *Pravda batraka* pomnjanje verskih prvin zelo očitno, in je njegovo različico Cankarjeve povesti treba gledati v luči besedila, iz katerega prevod izhaja. Moja analiza verskih prvin pa prinaša tudi nekaj pripomb na polemiko v zvezi z Adamičevo priredbo povesti.

Izmed treh ruskih prevodov sem izvzel Ohrimenkovega, ker je mogoče zlahka dokazati njegovo drugotnost. To pa ne pomeni, da si Šeremetjev in Urban nista pomagala z drugimi prevodi. Že sam naslov prevoda Šeremetjeva *Bortolo i ego pravo* sugerira italijanski vpliv. Res so pred tem prevodom iz l. 1927 obstajali trije italijanski prevodi in v vsakem od njih je ime *Jernej* prevedeno z *Bartolo*; prevajalci so bili Vidmar & Astori (1924), Lorenzoni (1925) ter Regent & Sussek (1925). Na nekaterih mestih, a ne vseh, Urban ponovi napačni prevod Šeremetjeva. Zanimiv primer, ki ponazarja Urbanovo res samo delno zanašanje na Šeremetjeva, je v prizoru, ko Jernej sreča Gostačevega (IV. poglavje) in ko se pozdravita: »*Bog daj, Gostačev!*« »*Bog daj, Jernej!*« (17). Šeremetjev (25) prevede priimek *Gostačev*, kar je nenavadno: – Бог помочь, Бедняк! / Бог помочь, Бортоло! K temu doda čudno opombo, s katero razloži, da je Бедняк? rozdrav: Приветствие, употребляемое религиозными людьми в Словении. Iz tega je mogoče domnevati, da je Šeremetjev prebral »gostač« namesto »Gostačev«, a kljub temu je še vedno precejšnja razlika v pomenih slovenske in ruske ('berač') besede. Tudi Urban (17), podobno kot Šeremetjev, prevaja priimek, vendar kot lastno ime, in sicer z besedo 'gost' namesto z 'berač'. – Бог в помочь, гость! И тебе тоже, Ерней! Vsi drugi priimki v povesti (*Sitar, Vejačev, Šalander, Košir*) so pri Šeremetjevu in Urbanu samo prečrkovani in ne prevedeni. Ta edini primer daje slutiti, da je imel Urban pri prevajanju pred seboj tako Šeremetjeva kot Cankarja. Potrditev te domneve pa bo zahtevala nadaljnjo analizo.³

³ Pozdrav *Bog daj!* se ponovno pojavi v XV. poglavju; tu Šeremetjev (73) prevede *Bog daj, sosed!* (Cankar 51) z Бог дал, сосед! in dodaja opombo: бог дал – обыкновенное приветствие у Словенцев при встречах. Ta nerazločljiva napaka je še stopnjevana s ponovitvijo. Šeremetjev zagreši še druge neutemeljene napake, npr. (Cankar 26) *Ko je stopil Jernej na cesto, je pomislil* prevede z Идя по улице, Бортоло кричал (38). Pri tem pa je *misliti* v vseh **drugih** primerih prevedeno z думать!

Primerjava Ohrimenkovega prevoda z izvirnikom in z Adamičem nemudoma pokaže, da je Ohrimenko za osnovo pri prevajanju v ruščino rabil Adamiča in ne Cankarja. To dejstvo je zelo lahko dokazati, ne nazadje tudi zato, ker je Adamičeva različica – kot je bilo že potrjeno (gl. v nadaljevanju) – mnogo bolj priredba kot pa prevod v strogem pomenu besede. Bralec Ohrimenkovega prevoda torej ne bere poskusa prevoda Cankarja v ruščino, ampak prizadevanje za rusko različico Adamičeve interpretacije Cankarja. Kot bo pokazano v nadaljevanju, pa to še ni vse: Ohrimenkov prevod Adamičevega *Yerney's Justice* je manj zvest Adamiču, kot je Adamič zvest Cankarjevemu izvirniku, poleg tega pa je Ohrimenko izpustil ogromno besedila.

2. Ponazoritev drugotnosti Ohrimenkove različice

Da pokažemo vir Ohrimenkovega prevoda, zadoščajo trije citati; zlahka bi podali še večkratno število primerov, saj je podobne dokaze mogoče najti tako rekoč na vsaki strani.⁴

Odlomek 1

HJNP, 7:

Pa je rekel mladi Sitar:

»No, Jernej, ti pa sediš tam široko in ošabno, kakor gospodar! Kdo je dedoval, ti ali jaz? Prvo besedo si zinil, prvi nisi!«

Adamič, 1:

»Say, Yerney,« *young Sitar, son of the deceased, interrupted*, »you sit there as though you were somebody. Who's heir – the new gospodar – you or I? You talk as if you were the most important man round here!«

Ohrimenko, 3:

– Послушай, Ерни, – прервал его молодой Цитар, сын покойного – ты так важно расселся тут, как будто ты в самом деле большая шишка. Кто из нас наследник, новый господарь, – ты или я?

Jasno je, da se je Ohrimenko naslanjal na Adamiča v štirih pogledih:

1. sprememba besednega reda;
2. izpust besedne zveze oz. povedi *široko in ošabno in Prvo besedo si zinil, prvi nisi*;
3. dodatek zvez *son of the deceased* [sin pokojnika] in *the new gospodar* [novi gospodar];
4. prosti prevod besede *gospodar s somebody* [nekdo].

Poleg tega sta še dve zanimivosti.

Prvič, Adamič ne prevede besed *hlapec* (ki se pojavi nekaj vrstic pred citiranim odlomkom) in *gospodar*, ampak obe razloži v opombah, prvo s *hired man*. Ohrimenko posnema Adamiča v tem, da prav tako ne prevede besede *hlapec* (gl. sledeči odlomek), ampak doda razlago v opombi – *batrak* (kar je ruski ustreznik za besedo *hlapec* v

⁴ Paginacija *HJNP* je kot v *Zbranem delu* iz 1972.

prevodih Šeremetjeva in Urbana); beseda *gospodar* je v Ohrimenkovem prevodu puščena v ustrezni ruski obliki.⁵

Drugič, Ohrimenkova različica tega odstavka – čeprav očitno pod vplivom Adamiča – je v najboljšem primeru »prosti« prevod: spremenil je *as though you were somebody v as though you were a bigwig*; dodal *importantly zvezi you sit there*; in kar je najbolj očitno – izpustil je Adamičevo poved *You talk as if you were the most important man round here!*

Odlomek 2

HJNP, 22:

»Nisem ti dolžan ne besede, ne odgovora, hlapec!«

Adamič, 26:

»Never mind, I don't have to argue with a hlapets, and what's more, I don't intend to!«

Ohrimenko, 18:

– Ну, довольно. У меня нет времени спорить с хлапцом, да я и не хочу.

Jasno je, da Ohrimenko tudi tu posnema Adamiča: spremeni *I owe you neither word nor answer* v *I do not have to argue /.../ and I don't want to*, in doda vzklik na začetku kot tudi element pred končno glagolsko besedno zvezo. Vendar tudi tu, kot je bilo pokazano že z odlomkom 1, ne prevaja Adamiča natančno: doda omembo časa in spremeni »se ne nameravam« v »nočem«. Vseeno ni nobenega dvoma, da Ohrimenkov prevod izhaja iz Adamičevega.

Odlomek 3

HJNP, 71:

Takrat se je prikazal petelin na Stritarjevi strehi, rdeč i tenak je švignil visoko proti nebu.

Adamič, 100:

/.../ a slender tongue of flame leapt skyward from the roof of Sitar's house

Ohrimenko, 47:

Вдруг тонкий язычок пламени показался над крышей дома Ситар и взвился к небу.

Tudi tu Ohrimenko sledi Adamiču, in sicer tako v izogibanju metafori petelina, namesto katere ima raje prozaični *tongue of flame* [ognjeni jezik/zubelj], kot v dodatku pridevnika *slender* [tanek]. Spmembe ni mogoče razložiti s kulturnimi razlikami med Rusi in Slovenci: Urbanu (61) se zdi metafora s petelinom docela sprejemljiva za ruske bralce (В это время на крыше Ситарова дома появился петух, красный, и взвился к небу), medtem ko se Šeremetjev (102) nekako zavaruje (В

⁵ Ruska beseda *господарь* ima v ruskem akademijemskem slovarju sledečo slovarsko razlago »1. истор. Титул валашских и молдавских правителей в XIV–XIX вв. 2. истор. и обл. Хозяин, владелец. 3. истор. Государь, господин.« Beseda *господарь* je bila potemtakem dobra ustreznica. Po drugi strani pa je bila odločitev za *хлапец* po mojem mnenju neprimerna, ker jo ruski bralec verjetno asociira z besedo *хлопец*, ki jo Rusi uporabljajo za Ukrajince, posebno za ukrajinske mladeniče.

то время на крыше Ситарова дома появилось красноватое пламя, тонкое и колышавшееся петухом и взвилось, полетело к небу). – Adamič se ne izogne primeri s ptičem v naslednjem odstavku: (Cankar 71) *kakor velikansko ptico z ognjenimi perotmi*, Adamič (100) *to the magnificent fiery bird*, Ohrimenko (48) прекрасной огненной птице.

Iz številnih primerov, od katerih so citirani le majhen vzorec, je mogoče zaključiti, da je Ohrimenko nedvomno uporabil Adamičev prevod *Yerney's Justice* kot izvirnik in ne Cankarjevega *HJNP*. Še ena zanimiva, čeprav nekoliko drzna opomba: druga ruska različica, ki ne uporablja *Bortolo* za *Jernej*, tj. Urbanov prevod, navaja ime v ruski obliki »Ерней«, ki se najverjetneje izgovarja [jɪrn'ej], kar je skoraj enako kot v slovenskem izvirniku. Ohrimenko pa uporablja ime »Erni«, kar bi se najverjetneje izgovarjalo [jɛrn'i] in kar se zdi, da izhaja iz imena *Yerney*, kot ga je zapisal Adamič in kot bi ga izgovoril Američan, ki ne zna slovensko. To nas navaja k domnevi (ki pa je ostalo gradivo docela ne podpira, gl. moja pripomba pri Odlomku 2 zgoraj), da Ohrimenko dela v slovenščini nikoli ni videl, niti ne njegovega naslova. Omeniti je treba še to, da v knjižici ni ničesar v latinici in da ni nobene omembe izvirnika ali vsaj dejstva, da je bilo delo prevedeno iz slovenščine. Petr Fedorovič Ohrimenko (1888–1970) je edini prevajalec s tem priimkom v seznamih ruske (bivše sovjetske) zveze pisateljev. Od drugih del v angleščini je prevedel (Ohrimenko 1967) še *Twilight of the Gods* Richarda Garnetta (Garnett 1903).⁶ Za oba prevoda je značilna – čeprav na različna načina – pretiranost protiverskih elementov: Cankarjev original je resno zmaličen, medtem ko je Garnettov izvirnik olepšan (gl. spodaj).

3. Glavni izpusti v Ohrimenkovem prevodu⁷

Kot je bilo zgoraj omenjeno, Ohrimenko ni opravil le »ohlapnega« prevoda Adamičevega *Yerney's Justice*, ampak je tudi izpustil veliko Adamičevega besedila (ki pa je tudi izpustil nekaj pomembnih prvin iz izvirnika). Koliko je Ohrimenko izpustil, bo tu ponazorjeno s primeri, vendar je treba poudariti, da je podan le majhen izbor vseh besed, besednih zvez in daljših odlomkov.⁸ Kot bo razvidno iz 4. dela, si je očitno zavestno (čeprav nedosledno) prizadeval črtati vse verske prvine iz svojega prevoda. Tu dodajam nekaj komentarja v zvezi s prisotnostjo ali odsotnostjo verskih prvin.

⁶ Ta podatek mi je posredoval Mihail V. Dmitrijev.

⁷ Da se prihrani prostor v tem in naslednjih poglavjih, uporabljamo za lokacijo navedkov naslednje okrajšave: C = Cankar, A = Adamič, O = Ohrimenko, Š = Šeremetjev, U = Urban, JG = Jeras & Grant; npr. C9 = Cankar, *Zbrano delo* 1972, str. 9.

⁸ Drugi pomembni izpusti pri Ohrimenku so naslednji: (A) Izpusti odlomkov, ki niso versko obarvani: dolg odlomek v II. poglavju (C9–10, A5–6); odlomek v V. poglavju (C22, A25); celotno X. poglavje razen dveh kratkih odstavkov z dvema kratkima verskima izrazoma; dva odstavka v XI. poglavju (C45, A61); kratek odlomek v XVII. poglavju (C67, A93–94). (B) Izpusti nesporno »verskih« odlomkov: celotno IX. poglavje, v katerem Jernej drugič sreča Gostačevega in se pogovarjata o veri v Boga, medtem ko opazujeta spuščanje mraka na zemljo; obsežen odlomek v XI. poglavju, vključno z Jernejevim obiskom cerkve in njegovim razmišljanjem po odhodu (C42–43, A57); tri navezave na Boga v XII. poglavju (C46, A62; C48, A65); več verskih navezav v XIV. poglavju (C55–56, A75–77); dolg odlomek v XVI. poglavju (C 64–66, A 89–91).

IV. poglavje

Ohrimenko je izpustil celotno IV. poglavje razen prve vrstice, tako da je IV. poglavje pri Ohrimenku dejansko V. poglavje v izvorniku. Ohrimenko je tako izpustil celotno Jernejevo srečanje z Gostačevim. Domnevam, da je to storil zaradi ponavljajočega se pogovora med Gostačevim in Jernejem, ki predstavlja nasprotje med božjim in posvetnim.

VI. in VII. poglavje

Ti dve poglavji je Ohrimenko v celoti izpustil, z izjemo prve fraze, Ерин, выдя из трактира, ki je potrebna za povezanost zgodbe. V izvorniku imata ti dve poglavji 17 navezav na vero. Jasno je (gl. spodaj), da si Adamič ni kaj posebno resno prizadeval, da bi odpravil te verske besedne zveze, saj je od sedemnajstih ohranil štirinajst in celo dodal eno svojo; prim. Cankarjevo *Našel bom pravico, dodeljena mi bo* (C25), kar Adamič prevede kot *that's justice, and, by God, I'll prove it to you* (A30). Za Ohrimenka pa lahko domnevamo, da se mu je zdelo, da se v teh dveh poglavjih Adamičevega besedila besede *God, Jesus* in *divine* pojavijo prevečkrat.

VIII. poglavje

Tu Adamič izpusti večino molitve, s katero se Jernej, klečeč v svoji stari sobi ob postelji, nad katero visita križ in rožni venec, obrača na Boga; gl. spodaj v zvezi s Kocijančič (1995). Ohrimenko izpusti še več – omembo križa in rožnega venca ter dejstva, da se je Jernej pokrižal (C30), česar Adamič ni izpustil (A38–39). Prazaprav je dejstvo, da je Jernej molil, v celoti izpuščeno v Ohrimenkovem prevodu.

Dalje Ohrimenko (O19) izpusti prizor, kjer Jernej vidi v daljavi Sitarja in izrazi svoje odpuščanje in odsotnost sovraštva (C31, A39). Tu je aluzija na priliko o izgubljenem sinu; je to dovolj religiozno, da upravičuje Ohrimenkov izpust?

Zadnja dva odstavka tega poglavja je Adamič ohlapno prevedel. Ohrimenko (O24) razmeroma dosledno sledi Adamiču, a spremeni *God had enlightened him* (za *Bog ga je razsvetlil*) v Он увидел правду. Glede na to, da je Ohrimenko cenzuriral vse krščansko v zgodbi, se zdi še posebej čudno, da je pustil eno omembo Boga nekaj vrst pred tem prizorom, gl. spodaj.

XIII. poglavje

Samo prva stran je vključena v Ohrimenkov prevod – do tam, ko Jerneja vržejo v ječo (C50, A69). Ohrimenko izpusti preostanek tega poglavja, ki sestoji iz Jernejevega pogovora z zanemarjenim sojetnikom, ki odraža Jernejevo vero, čeprav ne v celoti.

XV. poglavje

Ohrimenko je izpustil obsežen odlomek, in sicer srečanje z mladeničem na poti na Dunaj (C58–50, A80–82). Adamičeva različica ima na teh straneh razmeroma malo navezav na vero.

Ko Jernej sede na vlak, se pokriža in izgovori kratko molitev (C61). Adamič ne prezre te pomembne ponovitve teme pravice: *Yerney took off his hat and crossed himself. »Oh Lord, bless this my last earthly journey,« he prayed. »Into Thy hands I*

place my justice, my case« (A83–84). Ohrimenko izpusti molitev, a vseeno pusti Jerneju, da se pokriža: Ерин снял шапку и перекрестился. (O37)

Proti koncu poglavja Ohrimenko spet izpusti obsežen del, ki se konča z Jernejevo molitvijo k Bogu, v kateri se spet pojavi tema pravice (C62, A85–86). Obenem pa Ohrimenko **ne** izpusti Jernejeve graje sopotnikov: Cankarjevo poved *Kateri je vaš Bog, da brijete norca iz njegovih postav?* (C62) je Adamič prevedel precej ohlapno z *What do you mean by laughing at God and His Commandments?* (A85), medtem ko je Ohrimenkov prevod dokaj blizu: Как можете вы насмехаться божьими заповедями? (O38).

XVII. poglavje

Jernejeva molitev k Bogu, ko leži v županovem hlevu, je izpuščena (C69, A95–96). Vendar pa Ohrimenko **ni** izpustil prejšnjega odstavka, ki se konča z vrsticami: *!...! pogovarjal se je z Bogom. Ni se več pogovarjal z njim, kakor hlapec z gospodarjem, temveč kakor terjavec z dolžnikom* (C68) *!...! and conversed with God. But now Yerney no longer spoke to Him as a hlapets to his gospodar, but rather as a claimant to his debtor* (A95) – и мысленно обращался к богу. Но теперь уже Ерин обращался к нему не как раб к своему господину, а как истец к своему должнику (O44); gl. spodaj.

Ta del razprave lahko zaključimo precej preprosto: očitno je, da je Ohrimenko v svojem prevodu *Hlapca Jerneja* opustil velik del verskih prvin, vendar pa ni opustil čisto vseh. Da bi to dejstvo nekoliko globlje preverili in da bi postavili Ohrimenkov prevod v zgodovinski in kulturni kontekst, bomo analizo razširili še na druge angleške in ruske prevode *HJNP* in na vse pojavitve verskih prvin.

4. Verske prvine

Po mojem štetju (gl. spodaj) je v *HJNP* 196 z vero povezanih besed, besednih zvez in daljših odlomkov besedila.⁹ Te je mogoče razdeliti na pet kategorij:

1) krščanske fraze, ki so bile (in so do določene mere še vedno) del običajnega vsakdanjega slovenskega pogovora, npr. *Bog s teboj, ljudje božji, Bog vas varuj, Bog daj dober dan* – skupno 42 primerov;

2) navezave na nasprotje »božje : posvetno«, npr. *Kaj je v tej besedi božja pamet in pravica?* (C15) in *Kdo je priklical iz nebes božji blagoslov, da je vzraslo bogastvo iz kamna* (C23) – skupno 98 primerov;

3) verska dejanja, vključno z dobesednimi navedki molitev, npr. *In je sam pokleknil pred razpelo* (C12), *Predno je šel, !...! se je odkril in pokrižal* (C38), in dolga molitev, ki jo je analizirala Kocijančičeva (1995), ki vključuje štiri ponovitve fraze *Oče naš* (C30) – skupno 25 primerov. V to skupino so vključene tudi pojavitve besed *razpelo, molek*;

4) vsaj štirinajst primerov sklicevanja na Sveto pismo, gl. spodaj;

⁹ Šteje se vsaka pojavitve, se pravi, da se šteje vsaka ponovitev iste besede ali besedne zveze.

5) druge verske navezave, skupno 16. Med njimi je Sitarjevo posmehovanje *pridigi* (C8) in ponavljanje besede *romati* v drugotnem, ekspresivnem pomenu 'potovati, hoditi', ne v prvotnem pomenu 'iti k romarski cerkvi',¹⁰ v večini primerov, ko Jernej tava sem in tja in ko bi Cankar lahko uporabil glagol brez verskih konotacij, npr. *bloditi*, *tavati* (C42, 56, 58, 69). Sem sem vključil tudi tri primere, ko je Jernejeva (sprehajalna) palica poimenovana *romarska palica* (C30, 33, 36), ki bi jo pa Cankar lahko imenoval *palica*; besedna zveza *romarska palica* pa se lahko nanaša le na vrsto palice, ki se uporablja na romanjih, in ima očitno versko konotacijo.

Vendar pa je tu treba biti previden: ta kvantitativni pristop je treba imeti le za poskus, in sicer iz več razlogov: (1) omenjenih pet kategorij ni vedno lahko razlikovati med sabo, saj imajo nekatere besede in fraze obenem lahko več kot eno vlogo; (2) pogosto je v delu besedila linearno težko razlikovati eno versko navezavo od druge; (3) tovrstni pristop daje enako težo vsakemu primeru verske navezave, čeprav imajo nekatere glede na kontekst nedvomno večjo težo kot druge; (4) nekateri prevajalci tako rekoč »nadomestijo« izpust nekaterih verskih prvin tako, da dodajo svoje verske besede in besedne zveze, gl. »kompenzacija« spodaj, zaradi česar je merljivost tvegana; (5) Cankarjev »visoki biblijski slog« (kot ga imenuje Petrič 1996: 99) je nemogoče zreducirati na preprosto preštevanje besed, fraz ali odstavkov. Vseeno pa je zelo malo strani brez omenjenih verskih prvin, ki potemtakem prežemajo celotno besedilo. Zatorej se mi zdi upravičen poskus vsaj grobe kvantitativne analize, ki naj pokaže, če obravnavani prevodi kažejo enako prežetost z verskimi prvinami, kot jo je opaziti v Cankarjevem izvorniku, in v katerih pogledih. Ker pa je merjenje približno, spodnjih števil ne gre jemati za dokončne, saj so bolj nakazovalne kot natančne.

Od vseh verskih prvin, kot so definirane zgoraj, jih je Adamič izpustil 32 % in Ohrimenko 84 %, medtem ko sta jih Šeremetjev in Urban izpustila 9–10 %. Za primerjavo z Adamičem (ker struktura ciljnega jezika angleščine pogojuje nekatere rezultate, gl. spodaj), sta Jeras & Grant izpustila 15 % vseh verskih prvin. Ti rezultati in številke za pet različnih kategorij so podani spodaj v tabeli 2.

Kategorija (1), vsakdanje krščansko besedišče in fraze: Adamič jih je izpustil večino. Razlaga za to je preprosta: veliko jih je dobesedno neprevedljivih v ustreznem slogu v angleščini, npr. *Bog daj!*. To potrjuje tudi dejstvo, da skoraj polovica izpustov pri Jeras & Grantu sodi v to kategorijo; tako npr. izpustita vsako pojavitev fraz *Ljudje božji* in *Bog daj!*.¹¹ (Opozoriti pa je treba na primer v XVII. poglavju, kjer je Jernjevo *Kam, ljudje božji* prevedeno pri Jeras & Grantu z *Where are you taking me, good people? For God's sake tell me!* – hvalevreden, če ne že kar popolnoma uspešen poskus ohranitve verske frazeologije. Tovrstne primere, kjer prevajalec izpusti versko navezavo na enem mestu, a potem ta izpust nadomesti na drugem, bomo tu imenovali »kompenzacija«.¹² Vsakdanje krščanske fraze imajo enostavne predrevolucijske

¹⁰ Uporabljam slovarske razlage iz *SSKJ*.

¹¹ Zdi se, da v uvodu prevajalca omenjata težavnost prevoda besed in besednih zvez, ki poimenujejo kulturne posebnosti: »/.../ žal pa se izjemni rasni kolorit [Cankarjevega] jezika upira vsakršnemu prevodu« (Jeras & Grant 1930: xii). Pod »rasnim« razumem tisto, kar bi danes imenovali »narodni«.

¹² Izraz sem si izposodil od Fedorovega poimenovanja kompensacij (1968), ki jo navaja Recker (1974: 58). Poimenovanje je verjetno starejše, vsekakor pa je starejši pojem.

ruske ustreznice, npr. люди божьи, kot se kaže v nizkih odstotkih izpustov pri Šeremetjevu in Urbanu. Nobenega dvoma ni, da je Ohrimenko namenoma izpustil več kot devet desetih teh besed in fraz.

Katego- rija	Skupno št. prvin	A	O	Š	U	JG
1	42	23 55 %	39 93 %	6 14 %	8 19 %	13 31 %
2	98	25 26 %	77 79 %	5 5 %	2 2 %	4 4 %
3	25	5 20 %	21 84 %	1 4 %	2 8 %	0 %
4	14	1 7 %	11 73 %	0 %	0 %	1 7 %
5	16	9 56 %	15 94 %	5 31 %	8 50 %	11 69 %
Skupno	195	63 32 %	163 84 %	17 9 %	20 10 %	29 15 %

Tabela 2: Izpusti verskih prvin

A = Adamič, O = Ohrimenko, Š = Šeremetjev, U = Urban, JG = Jeras & Grant

Odstotki predstavljajo delež od skupnega števila prvin (»Skupno št. prvin«) v posamezni kategoriji, npr. Adamič je izpustil 55 % vseh prvin v kategoriji (1).

Kategorija (2), izrazi dihotomije božje : posvetno: to je bistvena prvina Cankarjeve zgodbe in njegovega orisa Jernejevega značaja in ravnanja. Tudi teh Ohrimenko izpusti skoraj štiri petine, zanimivi pa so tisti redki, ki jih obdrži. Njihove pojavitve lahko povzamemo takole: Z izjemo XVII. poglavja delo vsebuje osem takih primerov, npr. en stavek v III. poglavju: »Sitar, Bog je naredil postave« (C16), – Ситар, сын мой, /.../ бог установил для людей законы (O14), kar je povzeto po Adamiču (A15) »Sitar, my boy, /.../ God made certain laws /.../« Drugi primeri so: eden v VIII. poglavju (C34, O24, prim. A45); štirje v XII. poglavju (C46–47, O28–30, prim. A62–64); eden v XIV. poglavju (C55, O33, prim. A76),¹³ in eden v XV. poglavju z eno pojavitvijo (C62, O39, A85). V XVII. poglavju je to stanje ravno obratno. V tem poglavju, ki opisuje poslednje Jernejevo srečanje z župnikom in v katerem tema božje : posvetno zajema tako rekoč celotno poglavje, Ohrimenko izpusti **samo dve** od šestnajstih pojavitvev. Če ne bi bilo tega predzadnjega poglavja, bi Ohrimenkov prevod lahko označili kot takega, ki je tako rekoč popolnoma odpravil dihotomijo božje : posvetno, a v tem poglavju je ta dihotomija ohranjena skoraj v celoti. O tej nedoslednosti in o tem, v kolikšni meri Adamič obravnava to temo, razpravljam spodaj.

Kategorija (3), dejanska verska dejanja, vključno z molitvami. Te so izredno pomembna sestavina Cankarjeve pripovedi. Te prvine vseh pet prevajalcev večinoma obravnava bolj ali manj enako kot prvine v kategoriji (2): Šeremetjev, Urban in Jeran

¹³ To je še en primer, ko Ohrimenko očitno prevaja iz Adamičeve različice. Večina Cankarjevega odstavka je v tretji osebi (*Jerneja ni bilo strah* itd.), a v zadnjih dveh vrsticah je nenaden preobrat v drugo osebo (*vprašaj jih, ti ne bodo govorili, pravica ni tvoja pravica* itd.). Tako Šeremetjev kot Urban ohranjata spremembo osebe iz izvornika, kar bi kazalo, da to ni nenavadno za ruskega bralca (prim. May 1994: 65–89). Kot je bilo prikazano, pa Ohrimenko ne ohranja izvirnega sistema, ker sledi Adamiču. Mimogrede, Jeras & Grant opravita celo bolj korenit poseg kot Adamič, saj obrneta pripoved v prvoosebno, ko sredi odstavka spremenita Jerneja v pripovedovalca. Kot opozarja May, take spremembe časa, osebe in sloga predstavljajo težave pri prevajanju v angleščino, in Adamič ter Jeras & Grant so na različne načine rešili ta problem.

& Grant jih izpustijo nekaj ali pa nič, Adamič petino in Ohrimenko več kot štiri petine. Tu se velja nekoliko ozreti po statistiki.

Od 25 pojavitev v tej skupini jih 18 vključuje samostalnice *razpelo*, *molek* in glagole, ki pomenijo naslavljanje Boga (*moliti*, *pogovarjati se z Bogom*) in spremljajoča dejanja, npr. *pokrižati se*, *klečati*, itd. Adamič vse te prevede precej natančno, razen dveh, prim. *In Bog ga je potolažil in bridkost je izginila in mirno je bilo njegovo srce* (C30, vrstice za očenašem) in *Moli, tudi jaz bom molil* (C38, Jernejev opomin Gostačevemu). Drugo je Adamič v celoti izpustil (A50), prvo poved pa je izredno poenostavil: *He prayed long and then felt better* (A39). Od 18 primerov jih Ohrimenko izpusti kar 14; ohrani le Jernejev ukaz Sitarju: *poklekni rajše in moli nocoj!* (C12, O9); *Jernej!.../se je pokrižal* (C12, O10 in spet C61, O37); in prizor, kjer leži na hlevu v Resju na poti nazaj na Betajnovno: *dolgo ni zaspal, pogovarjal z Bogom*, itd. (C68, O44). Tudi tu je težko razložiti, zakaj je bilo v Ohrimenkovem prevodu treba obdržati ravno te štiri primere.

Zanimivejših je sedem molitev, s katerimi se Jernej obrača na Boga. Adamič eno v celoti izpusti in okrajša tri. Ohrimenko v svoji različici izpusti pet molitev. Sledi spisek sedmih molitev:

1. *Bog nas varuj vsega hudega!.../* (C12); Adamič (A10) jo je prevedel natančno, medtem ko jo je Ohrimenko (O10) okrajšal – izpustil je zadnjo poved.
2. *Oče naš!.../* (C62) je dolga molitev, ki jo je opisala Kocijančičeva (1995: 147–48), ki citira Adamičevo izredno okrajšano verzijo (A39). Kot je bilo zgoraj omenjeno, je Ohrimenko izpustil celotno molitev kot tudi kakršne koli omembe križa, rožnega venca ali Jernejevega klečanja (O19).
3. *Bog vam dodeli počitka in tolažbe!* (C36) je v celoti izpuščeno v Adamičevem prevodu in prav tako v Ohrimenkovem.
4. *Blagoslovi, Bog, to poslednjo pot; v tvoje roke polagam svojo pravico!* (C61): Adamič jo je podaljšal za dve besedi (A84). Ohrimenko sicer omeni, da se je Jernej pokrižal, vendar pa izpusti molitev (O37).
5. *Ti, ki si moj Bog od mladega in ki sem ti zmerom zaupal, ti se usmili mene, popotnika, tvoje pravice žejnega!* (C62) je v Adamičevem prevodu (A86) malenkostno okrajšano, a ne popačeno; v celoti izpuščeno pri Ohrimenku.
6. Dolga molitev *Nehaj, o Bog, star sem in truden ...* (C65) je nekoliko spremenjena pri Adamiču, ki izpusti celotno Cankarjevo drugo poved, a sicer ne spreminja kaj dosti ne vsebine ne sloga molitve. Ohrimenko jo v celoti izpusti.
7. Poslednji dolgi pogovor z Bogom na hlevu na poti nazaj na Betajnovno: *Kar si rekel, to zdaj izpolni!.../* (C69). Adamič (A95–96) občutno skrajša in poenostavi to molitev, čeprav se drži glavne teme; Ohrimenko prevede Adamičevo poved na začetku molitve (gl. zgoraj), a molitev sólo izpusti (O44). Zanimivo je, da Ohrimenko tu **ne** uporablja besed *хлапец*, *господар*, kot to po Adamičevem zgledu povečini počne na drugih mestih, a ima raje besedi *раб* 'suženj' in *господин* 'gospodar', ki sta bliže ruskima ustreznicama za *servant of God* 'božji služabnik' in *Lord* 'Gospod' (kot naslovitev Boga), namreč *раб божий* in *Господь*. Vprašanje, v kolikšni meri ruski prevajalci zajamejo to razliko, ki je odločilna sestavina nasprotja božje : posvetno, bo še posebej obravnavano.

Kategorija (4): izrecne navezave na Sveto pismo. Te so enako pomembne kot ponavljajoči se izrazi nasprotja božje : posvetno (kategorija (2)) in opisi verskih dejanj in dobesedni navedki molitev (kategorija (3)). Od trinajstih zabeleženih primerov se jih osem nanaša na čisto določene biblijske odlomke:

1,2: Na Jezusovi vprašanji iz pridige na gori (Mt VII, 9–10) – *Kdo med vami bo dal svojemu sinu kamen, če ga prosi kruha? Ali mu bo dal kačo, če ga prosi kruha?*¹⁴

– sta dve oziroma ena navezava:

/.../ mladim kruha, starcem kamen; zdravim ribo, bolnim kačo (C8)

/.../ kamen so ti dali namesto kruha /.../ (C54)

3,4: Jezus odpusti tistim, ki ga križajo (npr. Lk XXIII, 24); tudi to je omenjeno dvakrat:

Odpuščam vam, /.../ kakor je Bog odpustil onim, ki so ga pregnali in kleli (C26)

/.../ kakor je Bog odpustil tistim, ki so ga pregnjali (C70)

5: Na priliko o izgubljenem sinu (Lk XV, 11–24) se navezuje

/.../ kakor sina, ki je zablodil (C31)

6: Pilat si umije roke (Mt XXVII, 24):

/.../ Pilatuž pa si je umil roke (C43)

7: Jezusa peljejo pred Kajfeža in nato pred Pilata (Mt. XXVI–XXVII):

/.../ kakor nekoč Gospoda od velikega duhovna do velikega duhovna (C55)

8: Jezusovi stražarji (Mt. XXVII):

/.../ kakor črni čuvarji Kristusovi (C55)¹⁵

Ostalih pet primerov je bolj splošnih:

9: */.../ velike in hude bridkosti, ki je obšla nekoč samega Sina človeškega* (C35)

10–13: Dunaj je imenovan Babilon na štirih mestih (C63, 63, 66, 67)

14: In končno je ogenj, ki pripoved pripelje do konca, imenovan »sodovski« –
/.../ kdo bi gasil ta ogenj sodovski (C71)

Vseh 14 primerov je razmeroma natančno prevedenih pri Šeremetjevu in Urbanu. Adamič in Jeras & Grant zgrešijo navezavo na izgubljenega sina in zvezo prevedejo dobesedno: *a son who has erred* (JG42, A19).¹⁶ Ohrimenko izpusti vse biblijske navezave razen treh; izjeme so: točka 1 zgoraj: Хлеб – молодому, камень – старику; рыба – здоровому, змея – больному (O5); prvo poimenovanje Dunaja z Babilonom (točka 10 zgoraj, O39); druga navezava na Jezusa, ki odpušča tistim, ki so ga mučili: как простил сын человеческий своим врагам (O45; to je drugače kot pri Adamiču, ki ima *as He forgave those who persecuted him*). Zdi se, da je Ohrimenkova raba zveze »sin človeka« v nasprotju z njegovim prizadevanjem, da bi iz besedila odstranil vse krščanske prvine. Vendar je treba spomniti, da se ta stavek pojavi v XVII. poglavju, ki ga pa Ohrimenko **ni** očistil verskih prvin.

¹⁴ Navedki iz *Svetega pisma* (1990).

¹⁵ Tu velja opozoriti, da je *črni* prevedeno napačno pri Jeras & Grant (*black*, JG85) in pri dveh ruskih prevajalcih, ki nista izpustila besedne zveze: черные сторожи (Š79), черные стражники (U48). Adamič tu pridevnik preprosto izpusti: *the soldiers who guarded ...* (A75).

¹⁶ Adamič tudi napačno prevede *Pilatuž pa si je umil roke* kot *the Pontius Pilates wash their hands*.

Kategorija (5): druge navezave na vero. Kot kategorija (1) tudi ta skupina vključuje nekatere besede, ki so težko prevedljive v angleščino in, v manjši meri, v ruščino. Dober primer tega je beseda *romati*: ne obstaja noben angleški ali ruski glagol, ki ga je mogoče rabiti za ang. 'to wander', a bi prvotno pomenil 'to make a pilgrimage'. Cankarjeva večkratna raba glagola *romati* – v besedilu ga uporabi petkrat – ima dvojni namen: odraža Jernejevo vlogo (samozvanega) iskalca božje pravice, hkrati pa okrepi verski podton besedila. Nobeden od petih prevajalcev ni idealno rešil tega problema, a Šeremetjev se je taki rešitvi najbolj približal. Primere kot *dolgo je romal Jernej* (C42), *devet dni je bilo, da je romal Jernej* (C56), *romal je skozi tuje vasi* (C58), *o Jernej, kod si romal?* (C69) in *Po svetu sem romal* (C69) je Adamič prevedel kot *roamed, they had been dragging [him]*, (izpuščeno), *been, been* (A57, 77, 80, 96, 97), Jeras & Grant pa kot *roamed, they had been dragging [him]*, (izpuščeno),¹⁷ *wander; roam* (JG 63, 87, 91, 111, 111). Ohrimenko seveda sledi Adamiču: бродил, его начали таскать, (omitted), ходил, ходил (O25, 33, 36, 45, 45). Urban ima бродил, ходит, (izpuščeno), бродил, странствовал (U38, 49, 51, 60, 60); ta glagol ne zajame v celoti obsega Jernejevih poti. Končno pridemo do Šeremetjeva, ki v dveh primerih izbere drugo možnost, namreč izraz, ki pomeni samo 'iti k romarski cerkvi / v sveti kraj': ходил, начал свое паломничество, отправился, паломничал, странствовал (Š61, 81, 83, 99, 99).

Besedna zveza *romarska palica* se pojavi trikrat pri Cankarju (C30, 33, 36); ima enostavne ustreznice tako v angleščini kot v ruščini, vendar pa se jih poslužita le Adamič in Šeremetjev. Ohrimenko vse tri besedne zveze izpusti. Urban ima vsakokrat *посох* (*palica*). Jeras & Grant imata *traveller's staff*, *walking staff*, *wanderer's staff* in tako ne le izgubita versko konotacijo, ampak izkazujeta tudi nepotrebno nedoslednost. Šeremetjev podobno kot Urban dvakrat rabi *посох*, a rabi enkrat tudi *паломнический посох*. Med vsemi petimi je Adamič najdoslednejši in najboljše zajame versko konotacijo: v prvih dveh primerih ima *pilgrim's cane* (39), *pilgrim's stick* (43), tretjega pa izpusti (C36: *Kako se počutiš, Jernej, ob romarski palici* – A48: *How do you feel by now, Yerney?*).¹⁸ Zanimivo pa je, da Adamič to izgubo skoraj takoj nadomesti, saj doda versko navezavo, ki je izvornik nima, C36: *Dali so nama palico, pokazali so nama nezaželeno pot* – A48: *They give us the pilgrim's stick, they tell us to travel on.*

Večina besed in besednih zvez iz te kategorije pa v angleščini tudi nima kulturnih ustreznic. Ta relativna neprevedljivost pa tudi pojasni večje število izpustov tako pri Adamiču kot pri Jeras & Grantu. Tudi tu Ohrimenko izpusti veliko več kot drugi ruski prevajalci.

Zgoraj so bili omenjeni trije primeri tako imenovane kompenzacije: Jeras & Grant sta dodala *For God's sake* v nadomestilo za izpust verske konotacije v *good people*; Adamič (a) je dodal zvezo *by God* v VI. poglavju in (b) dodal *pilgrim's* nekaj vrstic za tem, ko je izpustil zvezo, ki vsebuje prav to besedo. So pa še drugi primeri; ti po-

¹⁷ Podobnost z Adamičem v teh treh primerih je bodisi malo verjetno naključje ali pa kaže, da sta ta dva prevajalca vsaj do neke mere uporabljala Adamičev prevod.

¹⁸ To je eden od primerov, kjer Adamič kaže svoje nepopolno znanje angleščine, saj bi bil v tem primeru naravnejši angleški prevod *How do you feel now.*

udarjajo pomanjkljivost uporabljenega kolikostnega pristopa: štel sem namreč, kolikokrat so prevajalci **izpustili** verske besede in besedne zveze, nisem pa upošteval primerov, ko so take izraze **dodali**.¹⁹ Drugi primeri kompenzacije, na katere sem nalez, so naslednji:

Pri Adamiču: (1) Na koncu III. poglavja prevede *To je postava in pravica* (C16) kot *That's justice, that's God's law!* (A15). (2) V XI. poglavju, ko Jernej pride iz cerkve prvi dan, ko je v Ljubljani, Adamič izpusti odstavek Jernejevega notranjega monologa, ki sledi, vendar doda: »**God is still in Heaven**«, *he thought* (A57). (3) V XVI. poglavju: *Pozdravljeni, gospod! Pozdravljene tudi vaše besede /.../* (C65) – *God bless you, mister; God bless you! /.../ Blessed be your words* (A90).

Jeras & Grant imata: (1) V IX. Poglavju, kjer se Gostačev prvič pojavi, je imenovan *The graceless scholar* (JG51), kar je slab prevod poimenovanja *neverni študent* (C36), saj *graceless* običajno pomeni 'nevljuden', ne pa 'takega brez božje milosti'. Kasneje v istem poglavju pa Cankarjevo *Kaj bi ti storil, študent, če bi zdajle /.../* (C37) prevedeta kot *And what would you do, unbeliever, if /.../* (JG54). (2) V XV. poglavju, kjer ima Cankar (61) *Takrat so se začele hude sanje Jernejeve*, dodata očitno versko navezavo: *And then began Bartholomew's »Calvary«*. (JG95).

Pri Šeremetjevu: V X. poglavju ženska, ki nese slepega otroka, dvakrat nagovori Jerneja s *človek* (C42), a Šeremetjev ima v obeh primerih *человек* **вожий** (Š61).

Naj zaključimo to poglavje s sledečimi ugotovitvami: Čeprav so elementi v kategorijah (2), (3) in (4) tematsko najpomembnejši, jih besede in besedne zveze v kategorijah (1) in (5) dopolnjujejo in poudarjajo celoto s tem, da ustvarjajo določeno versko ozadje ali idejno izhodišče. Dobršen del izpustov teh elementov v prevodu Jeras & Grant (14 %) je mogoče razložiti, in to skoraj v celoti, z neprevedljivostjo posameznih elementov v kategorijah (1) in (5). Nasprotno pa se veliko večji delež Adamičevih izpustov ne da v celoti razložiti z elementi v kategorijah (1) in (5): spomniti se moramo, da je izpustil četrtno elementov v kategoriji (2) in petino molitev in drugih elementov v kategoriji (3). Vseeno pa je jasno, da je Adamič v zgodbi obdržal v taki ali drugačni obliki več kot dve tretjini verskih prvin. Če pogledamo ruske prevajalce, vidimo, da je dvema skoraj v celoti uspelo obdržati verske prvine, v obeh primerih z 9-odstotnim izpustom. Samo Ohrimenko odvrže skoraj vse te prvine; nenavadno pa je, da nekatere ohrani, to pa dela precej sporadično. Poleg tega **ne** izpusti skoraj nobenih verskih prvin v končnem preobratu povesti, v Jernejevem srečanju z župnikom z Betajnovce v XVII. poglavju. O teh vprašanih razpravljamo v naslednjem poglavju.

5. Razprava

5.1. Adamič

Za to, da se je Adamič odločil za »priredbno« *HJNP* namesto nečesa, kar bi lahko imenovali »prevod«, sta bila podana dva razloga. Ker eden od njiju vključuje versko prvino, je treba upoštevati obe predlagani razlagi.

¹⁹ Vključitev teh dodatkov bi bila prezapletena, saj dodatki k besedilu ne sodijo vedno v isto kategorijo kot najbližji izpusti in nekateri se ne pojavijo v zvezi z nobenim izpustom.

Petričeva piše (1978: 423), da je Adamič izbral prevajanje iz slovenščine v angleščino kot sredstvo za izpopolnitev v angleščini: emigriral je l. 1913 (petnajstleten), prvi prevod je objavil l. 1921, prvo izvirno delo v angleščini pa 1922.²⁰ V nekaterih primerih je izpustil stvari, ker so to od njega zahtevali uredniki, a večina njegovih »prirejevalnih« posegov v prevodu je bila najverjetneje posledica pomanjkljivega znanja angleščine. Petričeva pravi v zvezi s *Skodelico kave / A Cup of Coffee*: »Lahko da je bilo njegovo pomanjkljivo znanje angleščine krivo za vse to, saj se je tedaj vadil v angleškem izražanju« (435). Ista avtorica opisuje (428) Adamičevo simpatiziranje s Cankarjevimi socialističnimi nazori; tu naj citiramo odlomek iz njegovega uvoda k prevodu *Yerney's Justice*:

»Njegovo delo, celo njegovo življenje je velikanski protest proti življenju in njegovim slepim silam. V Hlapcu Jerneju in njegovi pravici vidimo svarilo družbi, civilizaciji; poteguje se za družbeno pravičnost /.../ Jernej, ta ganljivi, preprosti romar, ki išče pravico, je posplošena slika velike okorne delavske množice /.../ Njegovo zadnje dejanje – kaj ni simbol družbenih revolucij in njihovih posledic?« (Aiv)

Po mnenju Petričeve pa se Adamič ni odločil za priredbo namesto za prevod z namenom, da bi poudaril socialistični značaj Cankarjevega pisanja, ampak iz dveh drugih razlogov: ker je bil prepričan, da je umetniška priredba najboljši način za posredovanje Cankarja (in drugih) v angleščini (436); in ker ni obvladal angleščine do take potankosti, kot bi bilo potrebno za to, da bi lahko posnel vse slogovne odtenke, ki so jih vsebovala zelo zahtevna izvirna besedila, ki si jih je izbral za prevajanje (439). V podporo temu mnenju v svojem odgovoru Kocijančičevi (1995) citira Adamiča, ki pravi, da je »Cankar praktično ustvaril nov jezik, tekoč, z neomejenimi izraznimi možnostmi in globoko intimen (zaradi česar pa ga je žal težko zadovoljivo prevesti v drug jezik)« (Petrič 1996:99).

Drugo mnenje zagovarja Kocijančič(-Pokorn) (1995, 1997, 2000). Ko razpravlja o Adamičevi odločitvi za priredbo namesto za prevod, zavrne razlago z nezadostnim znanjem angleščine in pravi: »Mnenja smo, da se je Adamič odločil prevesti to besedilo predvsem zaradi njegovega revolucionarnega pomena... Zaradi tega je izbral preprostejši, bolj pogovorni jezik, kot je v izvorniku« (1995: 145). V zaključku (1995: 150) pa pravi:

»Adamič se je v svojem prevodu *Hlapca Jerneja* namenoma skušal izogniti biblijskemu slogu /.../ Skušal je ustvariti socialistično delo, podobno političnemu pamfletu. To je vidno v njegovem pogostem menjavanju jezikovnih zvrsti, zaradi česar naj bi delo zvenelo bolj delavsko, v izpustih številnih odlomkov, ki so napisani v biblijskem slogu /.../ in tudi v njegovem izboru besedišča, npr. kjer Boga prevaja z 'great Nature' /.../ Zdi se, da je njegov prevod zavestno preoblikovanje izvornika, da bi tako ustvaril novo povest v skladu s svojimi političnimi in umetniškimi nazori.«

Isto mnenje najdemo v Kocijančič-Pokorn (1997: 9), ki je podkrepljeno z navedkom iz Adamiča: »In nemalo radikalnih delavcev čuti odpor do proletarskih romanov, v katerih umetniški manirizmi in triki avtorjev zamegljujejo sporočilo« (1997: 11, opomba 24). V Kocijančič-Pokorn (2000) pa avtorica dodaja, da Adamičeva odločitev,

²⁰ Adamič je objavil dve kratki zgodbi v angleščini aprila 1922: »The mutineer« in »An amateur athlete«. Ta podatek mi je posredovala Jerneja Petrič.

da samo prečrkuje besedo *hlapec* (in razloži njen pomen v opombi, gl. zgoraj), namesto da bi jo prevedel, zabriše temeljni paralelizem Cankarjeve povesti, namreč med posvetnim odnosom *gospodar* : *hlapec* (kmet in najeta pomožna delovna sila) in krščanskim odnosom *gospodar* : *hlapec* (Bog in njegov služabnik); in da se odsotnost prevoda pri hlapcu ujema z njegovim zmanjševanjem verskega in poudarjanjem socialističnega značaja povesti.

Praden k tej diskusiji dodam lastno mnenje na osnovi analize verskih prvin v Adamičevem (in drugih) prevodih, je treba poudariti, da se prikazani mnenji medsebojno ne izključujeta. Teoretično je mogoče, da je Adamič, čigar pristop k »prevajanju« je temeljil na predpostavki, da je bila »priredba« za njegove potrebe boljša možnost, poenostavljal in izpuščal Cankarjevo besedilo, kar je imelo očiten in čisto določen vpliv na biblijski slog ter »verski« značaj besedila, tako zaradi (po njegovem) nezadovoljivega znanja angleščine kot iz političnih razlogov. Obe razlagi je zato treba presojati s stališča, do kakšne mere ju je mogoče podpreti s podatki.

Moja analiza ne kaže, da je Adamič uspešno posnel »biblijski slog« izvirnika. Pripomniti je treba, da moje opazovanje podpira stališče Kocijančičeve – ki ga, mislim, tudi Petričeva ne bo izpodbijala – da je **na splošno** Adamičev jezik konverzacijski in ne cerkveni; vendar pa ne gre za to slogovno nepravilnost. Vendar pa bi rad zapisal vtis rojenega govorca angleščine:²¹ ko sem ponovno prebral Hlapca Jerneja, tokrat izključno z namenom, da bi zasledil slogovne in druge jezikovne spodrsaljaje, sem v celi povesti našel nekaj čez 30 takih primerov. Na primer, ko Jernej v predzadnjem poglavju govori z župnikom z Betajnov, med drugim pravi: *Služabnik božji ste, iz vaših ust bo govoril, z vašim jezikom! Ali je Bog na moji strani, ali je na strani biričev in krivičnih sodnikov – to razsodite!* (C70); v Adamičevi različici: *You're God's mouthpiece here, therefore I come to you to have the decision from you. Is God on my side or on the side of the cops and judges – that's what I want to know!* (A37) – Tu sta prvi dve povedi v precej svečanem slogu (bolj pogovorno bi bilo: *That means you're God's mouthpiece. So, I came to get the decision from you.*) Tretja poved pa je posebno zaradi besede *cops* (a ne le zaradi nje) zelo pogovorna in zaradi tega celota deluje neskladno. Drugi primer: na poti na Betajново, ko Jernej počiva v hlevu in se pogovarja z Bogom, pri tem uporabi spoštljivi krščanski nagovor *Thee* in *Thine* – a Adamič ima tu očitno napako in ne zavestne spremembe oblike: *Thou shouldst now see that Thy justice be put into effect. I'm telling you that it's a shame the way I've been treated, notwithstanding all my faith in Thee and Thy justice* (A95–96). – Trideset spodrsaljajev na 101 strani res ni tako veliko, a dovolj, da lahko rečemo, da je imel Adamič prav, ko je mislil, da ni zadovoljivo obvladal jezika, da bi lahko pisal slogovno ustrezno angleščino. Po drugi strani pa je tudi veliko mest v besedilu, kjer po mojem mnenju Adamič je zadel »biblijski« ali vsaj popolnoma nepogovorni in slovesni slog, kot ponazarjata prvi dve povedi v prvem citatu tega odstavka. Iz tega lahko zaključim, da ima Petričeva prav, a le do določene mere.

²¹ Opozorilo: Sam sem govorec britanske angleščine, ki se je jezika naučil kakšnih dvajset let po tistem, ko je Adamič prevedel Hlapca Jerneja. Za mnenje bi bilo torej treba vprašati ljudi, ki znajo bolje presoditi ameriško angleščino iz 20. let prejšnjega stoletja.

V povzetku 4. poglavja trdim, da je Adamič v taki ali drugačni obliki ohranil preko dve tretjini verskih prvin v povesti. Posebej si velja ogledati številčno analizo kategorij (2), (3) in (4) (te bi lahko imenovali neposredne verske prvine) in kategoriji (1) in (5) (verska idejna naravnost povesti). V zadnjih dveh kategorijah je Adamič izpustil 32 od 58 prvin ali okoli 55 %; nekatere od teh izpustov (prim. različico Jeras & Grant) je mogoče razložiti z neprevedljivostjo besednih zvez v angleščino, npr. *ljudje božji*. V kategorijah (2), (3) in (4) je izpustil 31 izmed 137 prvin, kar je manj kot četrtina. Kljub temu da je moj kvantitativni pristop samo približen, se jasno pokaže, da je Adamič izpustil precejšen del verskih prvin, a lahko bi jih izpustil še veliko več. Če bi bil njegov glavni namen, zmanjšati verski značaj povesti, s čimer bi ustvaril nekaj, kar Kocijančič-Pokorn imenuje »socialistično delo, zelo podobno političnemu pamfletu«, menim, da bi izpustil več verskega in ustvaril nekaj, kar bi bilo bliže Ohrimenkovi različici (gl. spodaj). Tudi dejstvo, da je vsaj v štirih primerih dodal verske prvine kot nadomestilo za izpuščene, podpira to domnevo. Kljub temu pa odstotek izpustov v celotnem besedilu, vključno s krajšanji (dve manjši, dve koreniti) Jernejevih molitev, navaja na misel, da je Adamič res namenoma skušal omiliti verski značaj povesti. Iz tega lahko zaključim, da ima Kocijančič-Pokornova prav – a samo do določene mere.

Potrebno bo nadaljnje preučevanje tega vprašanja. Posebej bi bila priporočljiva, prvič, primerjava vseh Adamičevih sprememb verskih prvin – izpustov, krajšav, omilitov – z vsemi spremembami neverskih prvin; drugič, podroben pregled jezikovnih izrazov tistega, kar je v izvirniku mogoče označiti kot biblijski slog, nato pa še s podobno analizo Adamičevega jezika.

5.2. Ruske različice

Tako pri Šeremetjevu kot pri Urbanu najdemo uvodno besedo k prevodu; in kot bi pričakovali iz Rusije v 20. in 50. letih prejšnjega stoletja, oba poudarjata politični značaj Cankarjevega dela. Zanimivo pa je, da prvi omenja njegovo »biblijsko obarvanost«:

»/.../ в повести «Бортоло и его право» /.../ писатель с необыкновенной силой и чувством протестует против несправедливости социальных отношений в буржуазном обществе. Он любовно и трогательно с библейским колоритом описывает страдание старика Бортоло, напрасно ищущего у буржуазных судей защиты и права против обидчика-хозяина. Бурный протест против угнетения человека человеком и эксплуатации слабых сильнейшими, вот лейт-мотив, который призывным набатом звучит во всем творчестве писателя. Правда, этот протест не поднимается выше простого бунтарства и не является призывом к организованному выступлению /.../ Буржуазный строй с его социальной несправедливости и гнетом он органически ненавидел и всеми силами стремился его уничтожить. В предлагаемой повести устами литературных персонажей он говорит: «Всех судей нужно повесить, а дом, где они находятся – сжечь, ибо, все они – мои враги со дня рождения.» (Š3–5)

Po drugi strani pa Urban poda nedvoumno interpretacijo verskega razpleta povesti – »Bog je molčal«:

В бoге пытался Ериней найти утешение. Но бог безмолвствовал, а его земйон служитель, мог предложить лишь смиренные молитвы. И иссякло терпение, исчезла вера, »скорь и надежда ушли из сердца« Ериней. В ярости он поджег усадьбу /.../ С бесконечной болью рассказывал Цанкар о батраке Ернее, образ которого стал символом всего народа, всех обманутых, задавленных нуждою труженников. Он гневно обличал людей, души которых опустошены железной рукой богатства ... (U5)

Kot smo videli zgoraj, sta Šeremetjev in Urban izpustila zelo malo verskih prvin v Cankarjevi povesti in tako ustvarila nekaj, kar je mogoče imenovati prevod. Po drugi strani pa Ohrimenko izpusti tako rekoč vse te prvine in cela poglavja, ki imajo izrazito verski značaj. Neskladnost v Ohrimenkovi različici predstavljajo primeri, kjer **ne** izpusti verskih prvin. Če pogledamo XVII. poglavje, kjer pusti versko tematiko skoraj v celoti nedotaknjeno, moramo priznati, da bi bila povest po večini ali v celoti oropana svoje poante, če bi jo očistil teh prvin. Vseeno pa bi lahko mnoge verske fraze okrajšal ali poenostavil.

Šeremetjev pa se od Urbana in celo od Ohrimenka razlikuje v majhni, a pomembni podrobnosti. To je razvidno, če primerjamo različice zadnjega, kratkega, a zelo pomembnega odstavka iz XVII. poglavja petih »prevajalcev«:

Počasi se je okrenil Jernej in je šel; s trdimi koraki je šel, nič več upognjen, nič več bolan, v srcu nič bridkosti in upanja nič več. (C71)

Slowly Yerney turned and went. His steps were hard and determined. His body was erect. He was sick no longer. There was neither sorrow nor hope in his heart. (A99)

Slowly Bartholomew turned on his heels and went out. He walked now with swift strides, no longer bent, no longer sick, without sorrow and without hope in his heart. (JG113)

Медленно повернулся Бортоло и твердыми шагами вышел, уже не сгорбленный и не больной . В сердце не было никакой скорби, как не было и надежды. – Да, бога не! – сказал он твердо и уверенно. (Š101–102)

Тогда Ерин медленно повернулся и вышел. Его шаги были тверды и решительны. Все тело было напряженно, как струна. Он уже не был слабым и немощным. В его сердце погасла последняя искра веры и надежды. (O47)

Медленно повернулся Ерней и пошел; твердыми шагами шагал он, не сгорбленный и не больной. В сердце его не было больше скорби, как не было там и надежды. (U61)

Kot lahko vidimo, ima inačica Šeremetjeva zelo očiten osebni poseg. Jernej pravi: »Ne, boga ni!«. Še več, to reče »trdno in odločno«. Izgleda, kot da naj bi ta poved popravila kakršno koli očitno versko obarvanost, nesprejemljivo protiverskemu razpoloženju časa, ki bi bila lahko občutena do tega mesta v povesti.

Če povzamemo: Šeremetjev (1927) ima izrazito »socialistični«, a ne izrazito protiverski uvod; prevod zvesto sledi izvorniku, vključno s skoraj vsemi verskimi prvinaми, a na koncu XVII. poglavja doda poved kot neke vrste urok, ki naj izniči verski

značaj povesti. Ohrimenko (1929) izpusti skoraj vse verske prvine, z nekaj manjšimi in eno večjo izjemo, kar predstavlja neskladnost, ki jo je težko pojasniti. Urban (1958) ima bolj odkrit protiverski komentar zgodbe v uvodu, a potem ustvari čist prevod, ki ohranja vse verske prvine.

Tu naj opišemo še zgoraj omenjene »olepšave«, ki jih vključuje Ohrimenkov prevod Garnettovega *Somraka bogov* (*Twilight of the Gods*). Ohrimenkovo delo je v mnogih pogledih daleč od zvestega prevoda, a številne spremembe in izpusti ne vplivajo na idejno intonacijo ali značaj izvornika – kar ni presenetljivo, saj se izvornik ne sklada s krščansko vero in različica, ki je ohranila duh Garnettovega izvornika, bi bila prav pogodu »umetniški ateistični knjižnici« iz 60. let prejšnjega stoletja (gl. komentar o politiki Hruščova spodaj). Zanimivo pa je, da se prevajalcu zdi primerno **poudariti** protiversko naravnost izvornika in si zada nalogo, razložiti Garnetta ruskemu bralstvu. To lahko ponazorimo s tremi primeri (Ohrimenkove spremembe so podčrtane):

(1) »Farewell,« said the maiden /.../ »I parley with thee no more. Thou art tenfold more detestable than the howling mob down yonder, intent on rapine and destruction.« (Garnett 1903: 3)

– Прощай! сказала девушка, /.../ – Не хочу говорить с тобой. Ты для меня в десять, раз омерзительнее христианской толпы, что вом там, в долине, которая ревет, готовясь, к насилию и разрушению. (Ohrimenko 1967: 5)

(2) »Dear maiden,« responded he, /.../ »/.../ what is the profane crowd of which thou didst speak; /.../« (Garnett 1903: 5)

– Милая девушка, – продолжал он /.../, – /.../ Что такое эта христианская толпа, о которой ты говорила? /.../ (Ohrimenko 1967: 7)

(3) »/.../ But of the more exalted beings who have like him emanated from the common principle of all existence, Man, since his advent on the earth, though not the creator, is the preserver or the destroyer. He looks up to them, and they are; he outgrows them and they are not /.../« (Garnett 1903: 7–8)

– /.../ Но из более возвышенных существ, которые как и боги, возникли из общего источника существования, человек если и не является творцом, то во всяком случае является тем, кто сохраняет и разрушает. Он обращается к богам – и они существуют; он перерастает длею бога – и вот их нет /.../ (Ohrimenko 1967: 10)

Vidimo lahko, da sta *mob* 'drhal' in *profane crowd* 'preprosta množica' prevedena s 'krščanska množica'; prav tako je *like him* 'kot on' prevedeno s 'kot bogovi' in *he outgrows them* 'preraste jih' je spremenjeno v 'preraste idejo boga'. Ohrimenka je na osnovi teh dokazov mogoče na kratko označiti kot avtorja namerno protiverskih napačnih prevodov.

V treh prevodih *HJNP* vidimo tri pristope k nalogi, da se za rusko komunistično družbo ustvari različica povesti, ki je bila – čeprav sociološko in politično zelo primerna – po vsebini in slogu neprimerno religiozna. O zgodovini cenzuriranja prevodov neruskih literarnih del v sovjetskem obdobju je bilo malo napisanega in to vprašanje je potrebno nadaljnje raziskave, saj je precej zahtevno: Leighton (1991: 38) piše, da »medtem ko so bila tuja dela [tj. v izvorniku] previdno izbrana in včasih spremenjena za domače potrebe ... pa je bil ideološki nadzor nad prevajalci manj učinkovit. Včasih sovjetske oblasti sploh niso bile pozorne na prevode. ... Med tem,

kar naj bi se zgodilo in kar se je dejansko uresničilo, je bil precejšen razkorak.« Vendar pa se tudi sledeče pripombe zdijo pravilne:

Pospelovsky (1987–88) med drugim opisuje posamezne spremembe v sovjetski protiverski politiki v letih 1928–29 in 1958–59. Aprila 1929 se je protiverska politika okrepila s predpisi, ki so prepovedovali »verska združenja«, obnovili preganjanje duhovščine in ljudi, ki so hodili v cerkev, in aktivno podpirali Zvezo borbenih ateistov (Союз воинствующих безбожников), gl. Pospelovsky 1987–88 I: 29, 41–42. Kar pa zadeva cenzuro, je bil l. 1928 ustanovljen nov upravljalni organ, Главное управление по делам художественной литературы и искусства (Главвискусство), in sicer kot dodatek k organu Главное управление по делам литературы и издательства, ki je obstajal že prej (Ermolaev 1997: 9). Ti dogodki sovpadajo z Ohrimenkovo priredbo *HJNP*; če je bila objavljena l. 1929, sta se morala pisanje in cenzura²² začeti vsaj l. 1928 in ta različica bi tako služila kot »izboljšava« (s protiverskega stališča) prevoda Šeremetjeva.

Po Stalinovi smrti l. 1953 je bilo kratko zatišje, preden je Hruščov začel »ponovni protiverski napad« l. 1959 (Pospelovsky 1987–88 I: 73, Ermolaev 1997: 170–71). Urbanov prevod naj bi bil dokončan enkrat pred objavo l. 1958, tj. v času zatišja.

Zdi se torej, da je nekakšna soodvisnost med tremi pristopi do verske vsebine v *HJNP* (Šeremetjev, Ohrimenko in Urban) in leti, v katerih so bile tri različice objavljene.

BIBLIOGRAFIJA

1. Izvirnik in prevodi

ADAMIČ, Louis, 1926: *Yerney's Justice*. New York: Vanguard Press.

CANKAR, Ivan, 1907: *Hlapec Jernej in njegova pravica*. Navedki iz: Ivan Cankar. *Zbrano delo XVI*, 7–72. Ljubljana: DZS, 1972.

JERAS-GUINOT, SIDONIE & H. C. SEWELL GRANT, 1930: *The Bailiff Yerney and His Rights*. London: Rodker.

LORENZONI, G[iovanni], 1925: *Il servo Bortolo e i suoi diritti*. Gorica: Giov. Paternolli.

ОХРИМЕНКО, П., 1929: *Правда батрака, Библиотека огонёк 410*. Moskva.

REGENT, I[van] & G[iovanni] SUSSEK, 1925: *Il servo Bortolo e il suo diritto*. Trst: Parnaso.

ШЕРЕМЕТЬЕВ, Л. А., 1927: *Бортоло и его право*. Москва–Ленинград: Государственное издательство.

УРБАН, С., 1958: *Батрак Ерней и его право*. Москва: Государственное издательство художественной литературы.

VIDMAR, R. & BRUNO ASTORI, 1924: *Il servo Bortolo e il suo diritto*. Milano: Pagine rossi.

2. Drugo

CHOLDIN, Marianna Tax, 1989: »Censorship via translation: Soviet treatment of western political writing. Choldin, M. T. & Maurice Friedber (ur.). 1989: *The Red Pencil. Artists, Scholars and Censors in the USSR*. Boston: Unwin Hyman. 29–52.

²² Ali samocenzura. O postopku cenzuriranja prevoda gl. Choldin (1989: 30–31), Ermolaev (1997: 50–51).

- GARNETT, Richard, 1903: *The Twilight of the Gods: And Other Tales*. London: John Lane, The Bodley Head.
- ERMOLAEV, Herman, 1997: *Censorship in Soviet Literature, 1917–1991*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- ФЕДЕРОВ, А. В., 1968: *Основы общей теории перевода*. Москва: Высшая школа.
- КОСЈАНČIČ, Nike, 1995: On Louis Adamič's translation of *Hlapec Jernej in njegova pravica*. *Slovene Studies* 15/1–2, 139–50.
- КОСЈАНČIČ-POKORN, Nike. 1997. Teoretične osnove za kritično vrednotenje prevoda. *Kriterij literarnega prevajanja. Prevajanje in terminologija. Prevajalski zbornik*. Ljubljana: Društvo slovenskih prevajalcev. 5–11.
- – 2000. The pros and cons of translating into a non-mother tongue: Theoretical bias and practical results. M. Grosman, M. Kodrič, I. Kovačič in M. Snell-Hornby, *Translation into Non-Mother Tongues in Professional Practice and Training*. Tübingen: Stauffenburg. 71–80.
- LEIGHTON, Lauren G., 1991: *Two Worlds, One Art. Literary Translation in Russia and America*. Dekalb IL: Northern Illinois University Press.
- MAY, Rachel, 1994: *The Translator in the Text. On Reading Russian Literature in English*. Evanston IL: Northwestern University Press.
- ОХРИМЕНКО, П. (перев.), 1967: *Гарнет, Ричард. Сумерки богов. Антирелигиозные новеллы*. Москва: Издательство политической литературы. (Художественная атеистическая библиотека).
- PETRIČ, Jerneja, 1978: Adamičev prevajanje slovenskih umetnostnih del v angleščino. *Slavistična revija* 26. 417–441.
- – 1996. Response, *Slovene Studies* 16/2 (1996). 99.
- POSPIELOVSKY, Dimitry V., 1987–88: *A History of Soviet Atheism in Theory and Practice, and the Believer. I–II–III*. London: Macmillan.
- РЕЦКЕР, Я. И., 1974: *Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода*. Москва: Издательство «Международные отношения».
- Sveto pismo, 1990 = *Sveto pismo Nove zaveze. Besedilo slovenskega jubilejnega prevoda*. Ljubljana: Združene biblične družbe.

РЕЗЮМЕ

Книга «Батрак Ерней и его правда» Ивана Цанкара переведена по меньшей мере на 15 языков. В данной статье проводится сопоставление двух имеющихся переводов на английский язык Луия Адамича и Сидони Жера-Гуино и Г. К. Сюэля Гранта, и трех русских переводов Л. А. Шереметьева, П. Охрименко и С. Урбана. Нашей целью было проанализировать, как в данных переводах было передано очень важное контрастирование Цанкара божественных заповедей и земных законов, морального и обусловленного законом права, слуг Господних и слуг людей, вкратце «божественного» и «земного».

Первоначально нами был проанализирован вариант перевода Охрименко. Здесь легко было продемонстрировать, что это фактически не перевод оригинального текста Цанкара, а интерпретация перевода Адамича. Более того, отмечено, что это достаточно неточный перевод Адамича, в нем опущены почти все религиозные элементы прозвещения (в то

время как Адамич их не все опускает). Однако Охрименко все же не был последователен в этом смысле, и, в частности, очень важные места, касающиеся религии, в главе XVII не были им изъяты.

В целях анализа религиозные элементы в произведении объединены в пять категорий: 1) фразы христианского характера, которые были частью повседневного общения словенцев, 2) ссылки на дихотомию «божественного в противоположность земному», 3) описание фактических религиозных действий, таких как, например, молитвы, 4) специфические отсылки к Библии и 5) прочие.

Проведение анализа с помощью данного условного, но полезного методологического приема позволяет показать большие различия между пятью переводами. Значительная часть пропущенных религиозных элементов в переводе «ера и Гранта почти полностью объясняется «непереводимостью» на английский язык элементов из категорий 1 и 5. Однако это не является достаточным объяснением для опущения этих элементов в интерпретации Адамича, но, тем не менее, очевидно, что последний сохраняет, в той или иной форме, более двух третей этих религиозных элементов. Што касается русских переводчиков, то Шереметьев и Урбан сохраняют данные элементы почти полностью, причем уровень опущений у каждого из них не превышает 9%. Лишь Охрименко опускает почти все эти элементы, однако, как подтверждает наш анализ, делает это непоследовательно.

В статье рассматриваются два предыдущих анализа «редакции» произведения Цанкара Адамичем с опущением некоторых религиозных элементов, приведенные Ернеей Петрич и Нике Коциянчич-Покорн. Первая полемизирует, что Адамич предпочел адаптировать произведение Цанкара по двум причинам: потому, что он считал, что художественная адаптация была наилучшим средством выражения Цанкара, и потому, что он не мог полностью положиться на свое знание английского. С точки зрения другой, основными мотивами Адамича были политические, т.е. желание, чтобы произведение звучало более пролетарски. В нашей статье мы пытаемся доказать, что эти две точки зрения не являются взаимоисключающими и что в действительности они обе подтверждаются, до некоторой степени, но не полностью, анализом передачи религиозных элементов и независимым «стилистическим» прочтением.

Как и следовало бы ожидать в условиях официального атеизма в СССР, все три русских переводчика предприняли откровенные попытки завуалировать религиозную направленность произведения. Урбан делает это, однако, лишь во вступительных примечаниях. Предисловие Шереметьева имеет яркую социалистическую (но не антирелигиозную) направленность. Он компенсирует этот недостаток антирелигиозности с помощью одного явного неуклюжего добавления в критическом моменте произведения. И только Охрименко очень очевидно и широко исказит религиозные элементы из оригинала Цанкара. Интересно отметить, что Охрименко также посчитал уместным «усилить» антирелигиозную тональность другого английского произведения, им переведенного: «Сумерки богов» Ричарда Гарнетта. И, наконец, в данной статье нами вносится предположение, что различия между русскими переводами соответствуют степени антирелигиозной пропаганды в СССР в момент их публикации. Перевод Шереметьева появился в 1927 году, непосредственно перед крупными изменениями в законодательстве в 1928-29 годах, перевод Охрименко издан в 1929 году, то есть во время или сразу после этих изменений, тогда как перевод Урбана вышел в 1958 году, в период затишья после смерти Сталина и до «возобновления антирелигиозного наступления» Хрущева.

Slavistična revija (<https://srl.si>) je ponujena pod licenco
[Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2001_3_2.pdf | DOST. 22/11/24 20.32